

Immigranten van toen

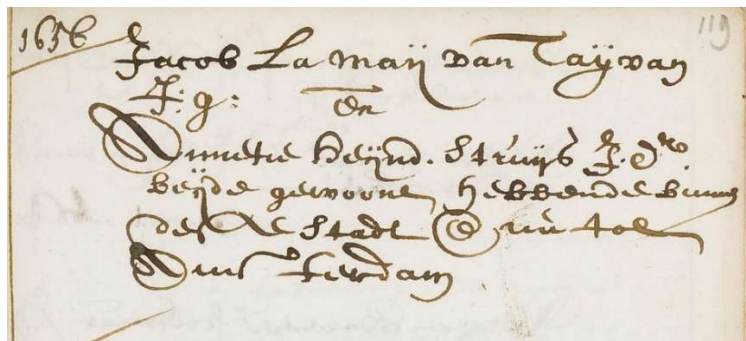
In het najaar lanceerde het Regionaal Archief een nieuw project, inclusief een website: www.immigrantenvantoen.nl. Met de hulp van vrijwilligers speuren we in onze eigen archieven naar historische immigranten in de regio, om ze vervolgens letterlijk en figuurlijk op de kaart te zetten. De website geeft een indruk van de resultaten van het lopende project en de verhalen van gevonden immigranten.

Jaargang 33 (2021/2022)

We zijn het onderzoek begonnen in het Alkmaar van de zeventiende en achttiende eeuw. De enige bron waarin in die tijd structureel een plaats van herkomst werd genoteerd, zijn de trouwboeken. Hoewel lang niet iedere immigrant daarin te vinden is, geven die trouwboeken toch een mooie indruk van het aantal mensen van buiten dat hier trouwde en waar zij zoal vandaan kwamen. In de Alkmaarse trouwboeken vonden

de vrijwilligers duizenden immigranten. Die kwamen vooral uit Europa – bijvoorbeeld uit Duitsland en Scandinavië, en uit Schotland en Frankrijk – maar soms ook van verder weg: uit het gebied rond de golf van Bengalen, uit Thailand of van Sumbawa. Sommige immigranten hebben meer sporen nagelaten, bijvoorbeeld in notariële akten en rechterlijke stukken. Daardoor komen we ook wat meer over hun verhaal te weten. Intussen is het onderzoek uitgebreid naar andere plaatsen in de regio. Iedereen die geïnteresseerd is kan meezoeken, in de trouwboeken of op een andere manier.

Het project sluit aan bij de toenemende aandacht die het Archief heeft voor diversiteit en inclusiviteit. Ook op het educatieve online platform Geschiedenislokaal zal komend jaar een thema gewijd worden aan migranten, op verzoek van verschillende docenten en leerkrachten.

Trouwintekening van Taiwanees Jacob Lamaj in Alkmaar, 9 april 1656.

Bestuurswisselingen

Het bestuur van de 'Stichting Vrienden van het Archief van Alkmaar en omgeving' heeft in 2021 een aantal veranderingen ondergaan. In een eerdere berichtgeving heeft u kunnen lezen dat de voorzitter van het stichtingsbestuur, Joost Cox, op 25 februari is overleden. Joost was een begrip voor de geschiedenis van Alkmaar en was sinds 2002 voorzitter van de Vriendenstichting. Hij was een belangrijke ambassadeur voor het Archief en de lokale geschiedenis, zijn te vroege overlijden is een groot gemis.

De Vriendenstichting mag zich inmiddels wel gelukkig prijzen met een nieuwe voorzitter: historicus en oud-archivaris Gerrit Valk. Hij kent het Regionaal Archief goed – van 1986 tot 1989 vervulde hij de functie van gemeentearchivaris. Bovendien heeft hij de Vriendenstichting in 1987 opgericht, samen met Leo Noordegraaf. Er staan daarnaast tientallen publicaties over de geschiedenis van Alkmaar op zijn naam. De onderwerpen daarvan

Nieuwe voorzitter Gerrit Valk

lopen zeer uiteen, maar sport- en voetbalgeschiedenis en de Tweede Wereldoorlog in Alkmaar zijn regelmatig terugkerende onderwerpen. Gerrit is een zeer ervaren bestuurder: behalve als gemeente-archivaris is hij werkzaam geweest als Tweede Kamerlid, wethouder van Bergen, bestuursvoorzitter van de Kamer van Koophandel van Noordwest-Holland en voorzitter van de Stichting Continuïteit AZ. We zijn zeer verheugd dat we hem nu ook voorzitter van de Vriendenstichting mogen noemen.

Tot slot heeft penningmeester Simon Zuurbier het afgelopen jaar afscheid genomen van de Vriendenstichting. Hij was sinds 2003 bestuurslid, maar hij was al veel eerder bij de stichting betrokken: hij was een van de leden van het comité van aanbeveling bij de oprichting in 1987-1988. Daarnaast is hij sinds 1965 een vaste bezoeker van onze studiezaal. Daar werkte hij intensief aan de geschiedenis en stamboom van de familie Zuurbier. Sinds 1969 is hij bij de Stichting Werkgroep Oud-Castricum actief. Daar was hij voorzitter, penningmeester en leidde hij de redactie van het jaarboek. We zijn hem zeer dankbaar voor zijn decennialange inzet voor de Vriendenstichting. We hopen u binnenkort te kunnen melden wie zijn opvolger is geworden.

Met dank aan de Vrienden: **Invasie 1799. Onheil over Noord-Holland**

De Vrienden van het Archief zijn onze 'ambassadeurs': uw lidmaatschap helpt ons bij het organiseren van activiteiten, het aankopen van objecten die een waardevolle aanvulling vormen op onze

Aanwinst: het Rechthuis
van Winkel door Hendrik
Tavenier, 1791

collecties, en het bevorderen van kennis over het werk en de collecties van het Archief. In 2021 droeg de Vriendenstichting bij aan de totstandkoming van het boek *Invasie 1799. Onheil over Noord-Holland*, geschreven door Bob Latten, John Grooteman en Rob Janssen.

Het boek beschrijft de strijd die zich in 1799 afspeelde tussen meer dan 80.000 soldaten, en de gevolgen daarvan. Britse en Russische troepen landden aan de Noord-Hollandse kust met het doel de revolutionaire Fransen te verdrijven en de Bataafse regering te vervangen. Het is een belangrijke episode in de geschiedenis van ons werkgebied, die toch vrij onbekend is. Het boek, waarvoor veel bronnen- en beeldmateriaal uit het Archief is gebruikt, draagt een steentje bij aan het vergroten van de kennis over de invasie van 1799.

Bijzondere aanwinsten

Tekeningen van Winkel

Van de gemeente Hollands Kroon kreeg het Regionaal Archief vijf achttiende-eeuwse tekeningen van Winkel. Ze hingen vroeger in het gemeentehuis van Niedorp, waar

Winkel deel van uitmaakte voordat die gemeente in 2012 opging in de gemeente Hollands Kroon. Het zijn zogeheten topografische tekeningen: tekeningen waarop straten en gebouwen van dorpen en steden nauwkeurig werden vastgelegd. Zulke tekeningen waren in de achttiende eeuw erg populair. Drie van de tekeningen, uit de jaren 1744-1745, zijn toegeschreven aan tekenaar Hendrik de Winter. De Winter was een leerling van Cornelis Pronk, een pionier van het topografische genre. Een van de tekeningen toont een dorpsgezicht van Winkel met de toren van de oude Lucaskerk, die in 1843 is afgebroken en vervangen door de huidige kerk. Uit 1791 stamt een tekening van kunstenaar Hendrik Tavenier uit Haarlem. Tavenier stond onder meer bekend om zijn topografische tekeningen van Noord-Holland. Op de tekening is het Rechthuis van Winkel uit 1599 te zien.

Witsen en Min

We ontvingen verder een aantal bijzondere particuliere archieven. Zoals het bedrijfsarchief van scheepswerf Nicolaas Witsen, al ruim anderhalve

eeuw een begrip in Alkmaar. Het archief telt dertig meter aan tekeningen en documentatie over de bouw van de honderden schepen die er van de helling zijn gegleden. Ook uniek is het archief van de bekende kunstschilder en glazenier Jaap Min (1914-1987) uit Bergen. Min maakte veel kunstwerken die bedoeld waren voor monumentale gebouwen, zoals glas-in-loodramen en wandschilderingen in kerken, verzorgingshuizen en scholen door het hele land. Het archief bevat schetsen voor Mins kunstwerken, maar ook een persoonlijk archief en een onderzoeksarchief over zijn werk.

Kronyck van Alckmaar 1742
Directeur Paul Post ontving van een Duitse schenker, via de burgemeester van Alkmaar, een eerste druk uit 1742 van de *Kronyck van Alckmaar* van Cornelis van der Woude in combinatie met *Alckmaer-beleg* van Pieter Janszoon Schaghen. Het boek is toegevoegd aan de bibliotheekcollectie van het Archief. Van het werk zijn ook verschillende andere exemplaren en drukken in de bibliotheek aanwezig.

Coronacollectie

De coronacrisis is voor het Regionaal Archief, net als voor veel andere archieven, aanleiding om actief materiaal te verzamelen dat een

T-shirts met hartjes voor zorgmedewerkers. Schoorl, voorjaar 2020. Door A. Kaai.

beeld geeft van deze periode en de impact die corona heeft op de regio. Het Archief heeft daarom het publiek opgeroepen materiaal in te leveren dat typerend is voor deze tijd. Dat ingeleverde materiaal brengen we onder in een speciale coronacollectie. Die collectie wordt gevormd door het ingeleverde materiaal en berichten uit bijvoorbeeld kranten en andere (sociale) media die we zelf verzamelen en veiligstellen. Daarnaast worden de archieven van lokale overheden en verwante organisaties, waarin ook veel informatie rond de coronacrisis wordt vastgelegd, sowieso al overgedragen aan het Regionaal Archief. Door zoveel mogelijk materiaal uit deze periode te bewaren, zorgen we ervoor dat toekomstige generaties een goede indruk kunnen krijgen van deze tijd en hoe mensen die beleefd hebben.

Na oproepen in het voorjaar van 2020 kwamen honderden inzendingen binnen, vooral veel (digitale) foto's. Een deel daarvan is opgenomen in de beeldbank. We ontvingen ook ander materiaal, zoals een paar dagboeken en wat filmpjes. Om privacy-redenen is niet alles daarvan meteen openbaar. Foto's uit het begin van de coronacrisis laten veel lege straten zien, en een scala aan borden die wijzen op het houden van anderhalve meter afstand. Veel foto's tonen ook de solidariteit uit die begintijd: T-shirts met hartjes voor het zorgpersoneel, beertjes voor de ramen, snoep dat werd achtergelaten voor de vuilnisophalers die hun werk tijdens de lockdown bleven doen. Nu de crisis aanhoudt, de sfeer grimmiger is geworden en de discussie rond de coronamaatregelen verhardt, hebben we een nieuwe oproep gedaan om materiaal in te leveren. Want ook dit willen we documenteren voor de toekomst.

Webinar met CBG

Op 30 oktober organiseerde het Regionaal Archief samen met het CBG|Centrum voor familiegeschiedenis online een informatieve middag over familiegeschiedenis, met bijzondere aandacht voor werk en migratie. De middag maakte deel uit van de reeks evenementen 'Familiegeschiedenis in de buurt' van het CBG. Met het thema 'Het werk achterna' sloot de onlinemiddag bovendien aan bij de Maand van de Geschiedenis, die ieder jaar in oktober plaatsvindt en waarvan het thema deze keer 'Aan het werk' was.

Gast spreker tijdens deze middag was schrijver Abdelkader Benali. Collega's van het Regionaal Archief vertelden over de bronnen waarin historische arbeidsmigranten te vinden zijn – inclusief een presentatie van de nieuwe website immigrantenvantoen.nl – en over volkstellingen als bron voor onderzoek naar herkomst, woonplaats en beroep. Medewerkers van het CBG deelden tips en wetenswaardigheden bij het zoeken naar (gemigreerde) voorouders en hun werk via website wiewaswie.nl en op persoonskaarten. Zo'n 125 mensen woonden de middag digitaal bij.

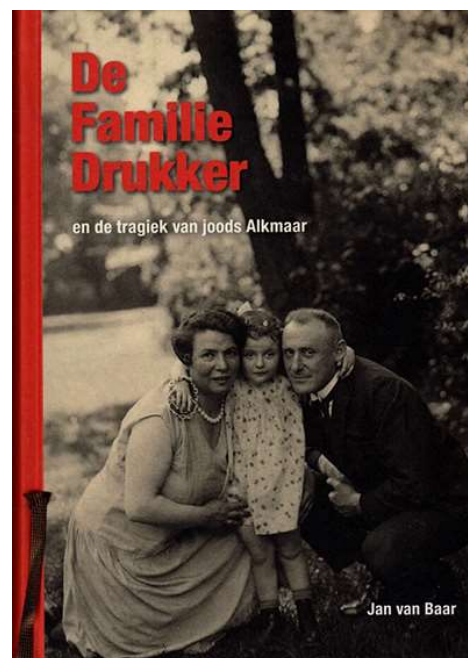
Familie Drukker

In 2021 ontvingen alle Vrienden van het Archief het boek *De familie Drukker en de tragiek van joods Alkmaar*. Het vertelt het aangrijpende verhaal van Bram Drukker, zijn vrouw Juliette en dochter Marjan, die alle drie tijdens de Tweede Wereldoorlog werden vermoord in Auschwitz. Het schetst ook het tragische lot van de rest van de joodse gemeenschap in Alkmaar.

De auteur van het boek is onze oud-collega Jan van Baar. Hij kwam tijdens zijn werk voor het Archief in

aanraking met het lot van het gezin Drukker en zette zich in om hun verhaal levend te houden. Hij droeg eraan bij dat zoveel mogelijk archiefmateriaal van en over de familie in het Regionaal Archief terecht kwam, waar het nu veilig wordt bewaard en wordt ingezet voor educatieve projecten voor scholieren. Daarnaast legde hij zich tijdens zijn pensioen toe op het schrijven van het boek dat u heeft ontvangen.

Naar aanleiding van de publicatie gaf Jan een aantal goedbezochte (digitale) lezingen over de familie en joods Alkmaar. Daarnaast was er veel interesse in het boek, dat ook van de lokale pers veel aandacht kreeg. Al met al heeft Jan ervoor gezorgd dat het verhaal van de familie Drukker niet wordt vergeten.

Onderzoek naar in beslag genomen joods vastgoed

Eind 2021 kondigden alle bij het Regionaal Archief aangesloten gemeenten aan dat zij een onafhankelijk onderzoek laten uitvoeren naar tijdens de Tweede Wereld-

oorlog in beslag genomen joods vastgoed. Dat onderzoek wordt uitgevoerd door een team van de Radboud Universiteit Nijmegen en begeleid door het Regionaal Archief. Er is ook een klankbordgroep ingesteld waarin onder meer joodse organisaties uit de regio zijn vertegenwoordigd.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het vastgoed van de weggevoerde joodse inwoners onteigend en veelal doorverkocht. Na de oorlog werden de geroofde eigendommen door de landelijke Raad van Rechtsherstel zoveel mogelijk teruggegeven aan de oorspronkelijke eigenaar of de nabestaanden. Het onderzoek dat de gemeenten nu laten uitvoeren, focust zich op de rol van de gemeenten bij die onteigeningen en de afhandeling van die kwestie na de oorlog. Het uiteindelijke onderzoeksrapport zal de omvang van het onteigeningsvraagstuk vaststellen en werpt vooral licht op het handelen van de gemeenten in het proces van rechtsherstel.

Paul Post, directeur van het Regionaal Archief en aanjager van het onderzoek vanuit het archief, legt uit waarom het onderzoek belangrijk is: 'Naar aanleiding van de recente aandacht voor deze kwestie voelen veel gemeentebesturen de noodzaak om na te gaan hoe daarmee is omgegaan in hun gemeente, tijdens en na de oorlog. In het onderzoek wordt dan ook gekeken naar de omgang met onteigeningen en rechtsherstel door het gemeentebestuur, waarbij de gemaakte keuzes worden geplaatst tegen de achtergrond van de tijd van de bezetting en bevrijding en de toen geldende regels. Dit kan vergeleken worden met andere gemeenten, wat tot een genuanceerder beeld leidt en het

mogelijk maakt voor de gemeenten om het handelen van hun voorgangers tegen het licht te houden.'

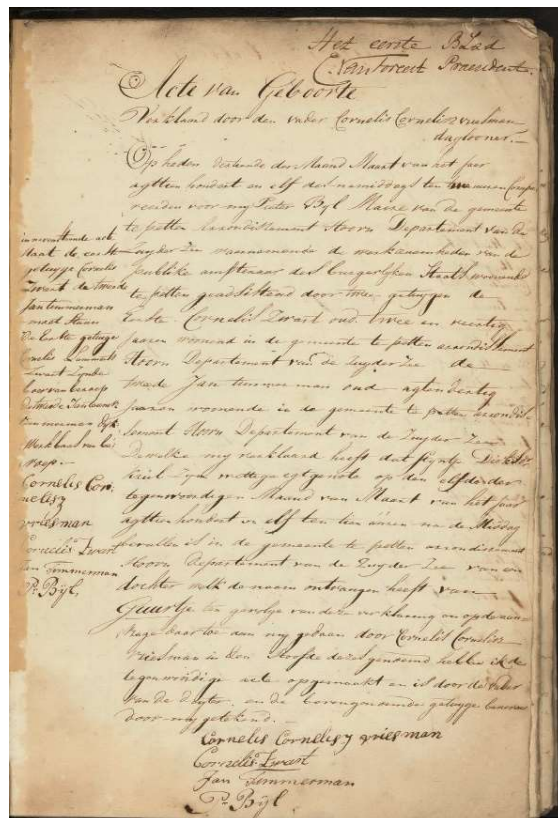
Op verzoek van de gemeenten Alkmaar en Bergen had het Archief al eerder een verkennende studie naar dit thema gedaan. Hieruit kwam onder andere naar voren dat er voor enkele panden vervolgonderzoek nodig is voor de reconstructie van de eigendoms geschiedenis. Naar aanleiding van dit eerste onderzoek heeft de toenmalige Alkmaarse burgemeester Roemer het besluit genomen dat een onafhankelijk vervolgonderzoek uitgevoerd moest worden. Het Regionaal Archief is penvoerder van het onderzoek. De gemeente Den Helder, die ook al initiatief had genomen tot onderzoek, besloot hierbij aan te sluiten. Op 10 november hebben ook alle andere bij het Archief aangesloten gemeenten aangegeven te willen participeren in het vervolgonderzoek. Het rapport verschijnt naar verwachting in de zomer van 2022.

Steeds meer online te bekijken

We maakten het afgelopen jaar een grote slag met het digitaliseren van archief- en bibliotheekmateriaal. Steeds meer archiefstukken, kranten en bouwdoosjes zijn online te bekijken. Het afgelopen jaar kwamen er weer honderdduizenden scans bij. Daarmee wordt het steeds makkelijker om vanuit huis archiefonderzoek te doen, en kunnen we als Archief ook in coronatijd de dienstverlening zo goed mogelijk op peil houden. Bovendien hoeven de originele stukken minder vaak uit het depot gehaald te worden, waardoor ze beter bewaard blijven voor de toekomst.

Zo werden de registers van de burgerlijke stand uit het hele werkgebied van het Archief gescand. Het gaat om delen uit de jaren 1811-1971 waarvoor geen openbaarheidsbeperking meer geldt. De burgerlijke stand uit de regio is daarmee volledig digitaal beschikbaar: delen die niet op de website van het Regionaal Archief staan, zijn te vinden op de website wiewaswie.nl. Twee belangrijke oude archieven zijn ook volledig gedigitaliseerd: de archieven van notarissen uit het werkgebied die werkzaam waren voor 1842 en de oud-rechterlijke archieven uit de hele regio. Dankzij een schenking kon in 2021 ook het bijzondere brievenarchief van de familie Kessler-De Lange gescand worden. De duizenden brieven in dit archief geven niet alleen een inkijkje in het persoonlijke leven van deze bekende familie, maar schetsen ook een prachtig tijdsbeeld van een bewogen eeuw, van het midden van de negentiende tot het midden van de twintigste eeuw.

Eerste geboorteakte uit Petten, 13 maart 1811: Guurtje Vriesman was geboren.

Aan de krantenviewer op de website werden verschillende reeksen kranten toegevoegd. Het *Noord-Hollandsch Dagblad: ons blad* uit de periode 1923-1939 was alleen beschikbaar op microfiche; de originele exemplaren zijn verloren gegaan. Die microfiches zijn gedigitaliseerd. Ook de *Bergensche bad-, duin- en boschbode* uit de periode 1910-1950 en de *Nieuwe Langedijker Courant* uit de jaren 1892-1899 en 1920-1933 zijn gescand en te lezen via de krantenviewer.

Ten slotte werd het E-loket Bouwdossiers uitgebreid met dossiers uit de gemeenten Bergen, Castricum en Heiloo. De bouwdossiers uit die gemeenten zijn al gescand en kunnen gratis digitaal worden opgevraagd. Bouwdossiers uit Den Helder, Langedijk en Hollands Kroon konden al worden aangevraagd via het e-loket, en Schagen zal op termijn volgen. Via het e-loket zijn nu meer dan 150.000 bouwdossiers direct digitaal beschikbaar.

Honderdduizend afbeeldingen

Een mijlpaal voor onze beeldbank: de grens van honderdduizend afbeeldingen werd afgelopen najaar gepasseerd. Tienduizenden foto's, kaarten, prenten en tekeningen uit de rijke beeldcollectie van het Archief waren de afgelopen jaren al gescand, beschreven en voor iedereen zichtbaar gemaakt via de beeldbank. Afgelopen jaar werd onder meer beeldmateriaal toegevoegd uit de collecties van de Historische Vereniging Koedijk en van de Stichting Langedijker Verleden, en verder bijvoorbeeld ruim zevenhonderd foto's van Gré Breed-Piersma, die in de periode 2000-2015 onbezoldigd gemeente-fotograaf van de Schermer was. De

*Glasplaatnegatief, 1925.
Jongemannen met camera in
de tuin van de HBS te
Alkmaar.*

magische grens van honderdduizend afbeeldingen werd overschreden met de toevoeging van een serie scans van zo'n 1400 glasplaatnegatieven uit het begin van de twintigste eeuw. Het zijn prachtige, vaak haarscherpe opnames, die het Alkmaar van honderd jaar geleden tonen.

Duizenden digitale bezoekers van over de hele wereld weten onze beeldbank inmiddels goed te vinden. Genoeg redenen voor een feestje bij de beeldafdeling van het archief!

Oude en nieuwe collega's

We hebben in 2021 twee collega's (deels digitaal) uitgezwaaid. Bibliothecaris Marijke Joustra verliet het Archief na 33 jaar. Ze heeft jarenlang bijgedragen aan het uitbouwen en onderhouden van de bibliotheekcollectie en heeft zich (succesvol) hardgemaakt voor het onder de aandacht brengen van de historische Alkmaarse Librije. Marijke was sinds de oprichting van de Archivaria de

drijvende kracht achter het periodiekje. Ook Stinie Francke, coördinator van het team Collectiebeheer & Advies, nam afscheid om van haar pensioen te gaan genieten. Zij hield zich vooral bezig met de overbrengingen van gemeentelijke archieven en droeg bij aan de ontwikkeling van het e-depot.

Stinie is opgevolgd door Jeltsje Stobbe, die al bij het Archief werkte als medewerker archieven. Marijke is opgevolgd door Corine de Maijer. Corine heeft ruim 25 jaar ervaring als bibliothecaris en collectiebeheerder van wetenschappelijke bibliotheken in Amsterdam en Zwolle. Ze werkte tot en met april 2021 als projectmedewerker inventariseren en inventariseerde onder andere het archief van scheepswerf Witsen. Corine nam op 1 mei Marijkes functie over. Samen met Renate Meijer wil Corine de bibliotheek verder brengen in de wereld van Open Access en Linked Open Data. Daarnaast is ze regelmatig in de studiezaal te zien en begeleidt ze de vele vrijwilligers van het Archief.

Een andere nieuwe collega is Frederiek ten Broeke. Ze is 15 juni aan de slag gegaan als archiefmedewerker. Als afgestudeerd historicus met een diploma Software Development op zak heeft ze grote interesse in het ontsluiten en delen van historische bronnen met behulp van moderne technieken. Frederiek houdt zich bezig met alle aspecten van digitale én papieren particuliere archieven.

Uitgave: Regionaal Archief Alkmaar, Bergerweg 1, Postbus 9232, 1800 GE Alkmaar
Telefoon: 072-8508200 - E-mail: info@archieffalkmaar.nl
Website: www.regionaalarchieffalkmaar.nl

Archivaria is een uitgave voor contribuanten van de stichting 'Vrienden van het Archief van Alkmaar en omgeving'. Het bestuur van de stichting bestaat uit G. Valk (voorzitter), M. Noot, F. Timmer (secretaris) en S.P.A. Zuurbier (penningmeester t/m juli 2021).